

Poussunkosken historiikka

lijoki alkaa Kuusamon livaaralta ja päättyy noin 300 km päähän Oulun yläpuolelta Perämereen. lijoella on ollut vuosisatojen saatossa suuri merkitys kulkureittinä alueen ihmisille. Poussun Likoniemestä ja lijärven Ahvenvaarasta on tehty löydöksiä, jotka viittaavat asutukseen jo noin 6.000 vuotta eKs. Likoniemestä on tehty löydöksiä myös saamelaisasutuksesta.

lijoki oli kulkutie iiläisille ja kiiminkiläisille kesäisin kala- ja metsästysmatkoilla, jotka suuntautuivat kannasten kautta Kuusamojärvelle jopa Kitkajärvelle. Näille alueille tuli uudisasukkaina iiläisten ja kiiminkiläisten ohella myös pudasjärveläisiä.

Karjalaisten kauppiaiden tiedetään kulkeneen jo 1100-luvulla Kuusamon alueiden kautta kappareissuilleen Oulankajoen ja lijoen vesireittejä myöten Pohjanlahden rannikolle. Verotukselliset seikat ja nautintaoikeudet johtivat erimielisyyksiin ja ryöstöretkiin. Kesällä 1589 sissipäällikkö Juho Vesalainen keräsi iiläisistä, liminkalaisista ja kiiminkiläisistä 140 miestä koostuvan 20 venekunnan joukon, joka lähteen Vianaan kosto- ja ryöstöretkelle. Retkikunta kulki lijokea myöten, vetivät veneensä Kuusamonjärvelle ja Oulankajoelle, josta jatkava Vienan Kemiin. Sillä aikaa lähti vienalaisten vastaretki kostamaan samaa reittiä pitkin lihin. Kun iiläiset saivat tämän tietoon, tuli heille kiire palata kotiin. Tämä lienee suurin sotajoukko, joka on sauvonut läpi Poussunkosken.

1600-1700-luvuilla poltettiin paljon tervaa, etäisimmät tervatynnyrit lähtivät Poussusta. Tervanpolto ei saavuttanut Kuusamossa koskaan suurta suosiota, tosin joidenkin mielestä siitä saatiin sievoisia sivuansioita.

1860 luvulla Kuusamosta alettiin uittaa tukkeja. Tuolloin havaittiin yksityisyritteliäisyyttä myyntipuolella yhteisissä metsissä. Kun kruunu alkoi myydä yhteisistä metsistä tukkeja niin sitä kuusamolaiset eivät hyväksyneet, että valtio osallistuu yhteisten metsien myyntiin. Senaatti antoi sitten v. 1879 asetuksen, siinä metsät jaettiin 94 lohkokuntaan, nyt lohkokunnat voivat myydä metsiään.

1920-luvulla Poussunkoski kunnostettiin ja perkattiin puiden uittamiseksi. Vuosina 1923-29 toimi Multasniemen lahdessa Uleå-yhtiön tukinsiirtolaite, joka siirsi tukkeja Kuusamonjärvestä lijärveen ja Poussunkosken kautta eteenpäin alajuoksulle. Puhdistetuissa koskissa vesi karkasi nopeasti eikä tahtonut riittää koko uittoreitille. Tämän vuoksi rakennettiin Poussunkoskeen tammi säätelemään lijärvestä juoksutettavaa vettä.

Poussun lohkoista myytiin 1920-luvun lopulla suuri määrä tukkeja. Tämä oli se suuri yhteismyynti, kun kuusamon useat lohkokunnat huutokauppasivat Oulussa tukkejaan. Silloin tietojen mukaan tuli miljoonamiehiä mm. Siikalaisen isännistä. Kyllä Poussulaisetkin saivat isot metsärahat. Monet isännät pääsivät velkojaan maksamaan. Tämä suuri myynti lisäsi

uuton määrää noina vuosina. Viimeinen uittovuosi oli Poussunkoskella oli 1970. Kokonaan uitto loppui lijoella 1988, tuolloin puiden kuljetus siirtyi maanteille.

Poussulaiset Aappo ja Juho Isopoussu, Juho ja Ville Poussu, Aato Juntila, Ville Ellala, Juho ja Kaarlo Ylipoussu perustivat vuonna 1922 saha-, mylly ja vanutuslaitoksen Poussunkoskelle. Tehtaan toiminta alkoi myllynä, jota pian jouduttiin laajentamaan yhden kiviparin myllystä kahden kiviparin myllyksi suuren kysynnän vuoksi. Myllyyn toivat isännät jauhattavaksi viljaa Etelä-Kuusamosta, Taivalkoskelta, Hiltusesta, Lämsänkylästä kirkonkylältä ja muiltakin kyliltä. Ville Isopoussu toimi myllärinä yli 10-vuotta. Iltapäivällä saattoi tulla kymmenenkin hevoslastia jyviä ja kaikilla piti tietysti saada jauhot matkaan. Kun sitten kivet pyörivät vinhatusti yön yli, niin aamulla lähti viimeinenkin hevonen ja mies tyytyväisenä kotimatalle.

Sahaustoiminta alkoi myllytoiminnan ohessa 1930 paikkeilla. Mylläri toimi sahan terämiehenä, koska myllyn toiminta piti keskeyttää sahauksen ajaksi, kun voimana käytettiin samaa vesivoimaa kuin myllyssä. Sirkkelin terä pyöri hitaasti ja niinpä lankkuja ja lautoja tuli vain harvakseltaan. Sahattavat puut isännät ottivat metsästä vapaasti, puita sai ottaa vain omiksi tarpeiksi. Mylly ja saha toimivat aina sotiin saakka, mutta olivat vuonna 1946 evakosta palatessa poltettu.

Uusi yritys Kuusamon Puuseppä Oy aloitti 1947-1948 vaihteessa mylly- ja sahaustoiminnan sekä ovien, ikkunoiden ym. puutuotteiden valmistuksen. Tehdas työllisti parhaimmillaan noin 40 oman kylän miestä vain työnjohtaja, konepuuseppä ja seppä tulivat ammattimiehinä Salosta. Tehdas sai Kuusamon kunnalta tilauksen 13 koulun ovien ja ikkunoiden valmistuksesta. Tehdas paloi keväällä 1949 ja vei samalla jos valmiit kunnan tilaamat ovet ja ikkunat. Kunnan kanssa toimituksesta käytiin lakituvassakin, tehdas joutui maksamaan takaisin 2/3 ennakkomaksuista ja loput jäi tehtaan tappioksi. Kunnan syyksi tuli, se että se ei ollut hakenut pois valmista tavaraa.

Palon jälkeen toimintaan jäivät erilleen rakennetut saha ja mylly sekä sähkögeneraattorit. Generaattorissa oli nyt ylimääräistä kapasiteettia, näin käynnistettiin kylän sähköistämien. Sähkötolpat pystytettiin vuonna 1950 ja kylän talot saivat sähkövalot. Vain neljä vuotta myöhemmin sähkölaitoksessa syttynyt tulipalo vei myllyn, generaattorin sekä poussulaisilta sähköt. Myllyn tarina päättyi tähän, mutta poussulaiset hankkivat uuden generaattorin sähköntuotantoon, valtakunnan verkko tuli Poussuun ja Soivioon vuosina 1955-56.

Poussunkosken virtaamaa hyödyntää tänään vuonna 1967 perustettu kalankasvatuslaitos lijoen Lohiyhtymä.

Poussunkoski on asukkaiden omasta toivomuksesta entisöity tai pyritty saattamaan luonnonmukaiseen tilaan. Kukaan ei tänä päivänä tiedä millainen koski oli runsas sata vuotta sitten, kun raivaukset aloitettiin.

Tekstin olen referoitu Ali Mannisen laatimasta Kuusamon lijoen Poussunkosken historiikista. Esitän suuret kiitokset Ali Manniselle, kun olen saanut historiikki aineiston käyttööni. Päivi Siikaluoma